

Здравко Пено

Универзитет у Источном Сарајеву

Богословски факултет Свети Василије Острошки у Фочи

penozdravko@gmail.com

ПРИЧЕШЋЕ И „ЋУДО PREDRAGOCJENE KRVI KRISTOVE“

Апстракт: У тексту се даје теолошко тумачење поштовања реликвије „predragocjene Krvi Kristove“ у хрватском светилишту Лудбрегу, као и молитвеног односа према тој појави посредством „zagovora Presvetoj Krvi“. Износе се различита гледишта римокатоличких теолога о могућност присуства Христове крви на земљи, али и тема „разоваплоћења Логоса“ која је оставила не мале последице на римокатоличко мисно богословље. Трагајући за значењем Христове крви и њеног поштовања у теологији реликвија, представници римокатоличке теологије упућују на извесне аналогije са православном теологијом иконе, али дајући предност реликвији над иконом (којима иначе припада поштовање - *cultus duliae* или *ή κατά τιμήν προσκύνησις*). Пошто, реликвија „predragocjene Krvi Kristove“ представља изузетак у поштовању реликвија, будући да припада Христовим реликвијама, њој се „iskazuje cultus latriciae, или kult poklonjenja“ тј. *λατρεία* или *λατρευτική προσκύνησις*. Такво тумачење, које не указује на јасан онтолошки статус крви Христове, одступа од начела иконичне онтологије оца Цркве, св. Василија Великог и св. Јована Дамаскина. Пошто би „štovanje krvi Kristove bez euharistije Boga udaljilo sa zemlje“, показује се неопходност њене везе са мисом. Међутим, пошто та „текућина“ или „реликвија“ није ипостасно сједињена са Логосом, остаје једино могућност да она верне „иῆ εἰσατολόγῳ παρρησίας“, коју одликује гледање Господа Христа, сходно богословљу о поклоњењу хостији и празновању *Corpus Christi*. Православни доживљај Евхаристије се огледа у томе да она није само тајна гледања, него и тајна приношења дарова (коришћењем „теплоте“) и коначна тајна јединства верних са Господом Христом у Његовом животворном Телу и спасоносној Крви.

Кључне речи: Причешће, Христова крв, поштовање, поклоњење, иконична онтологија, Евхаристија, Лудбрег.

У настојању да поткрепе учење о пресуштаствљењу (лат. *transsubstantiatio*; грч. *μετουσίωσις*), римокатолички теолози износе аргументацију која укључује и неке ванредне догађаје и наводна чуда.¹ Једно од тих „чуда“ је реликвија драгоцене крви Христове која се чува у граду Лудбрегу, у Хрватској. Сходно вековној традицији, тај догађај се збио 1411. године када је служитељ Мисе изговарајући речи: „ovo je tijelo moje“ и „ovo je moja krv“, после ломљења хостије, на три дела, видео да је у путиру потекла права крв. Узорак те крви чува се у лудбрешкој жупној цркви Пресветог Тројства, а „predaja govori da su se od tog vremena u Ludbregu počela događati čudesna ozdravljenja na zagovor Presvetoj Krvi“.² На основу свих тих догађаја папа Леон X је 1512. године

¹ Преузето са <http://hr.wikipedia.org/wiki/Ludbreg>, дана 15.2.2014.

² Папа Леон X је 1512. године (14. марта), прве године свог понтификата, прогласио чудо

прогласио град Лудбрег светим градом.

У позном средњем веку, у XIV и XV столећу, водили су се теолошки спорови о Христовој крви, о могућности њене појаве на земљи, било да је она схватана као крв коју је, према римокатоличком предању, сачувао војник Лонгин, који је пробо Христова ребра, или да је реч о крви која се појавила после ломљења хостије, као што је то био случај у Лудбрегу.³ У првом случају реч је о легенди о светом гралу, који има дугу повест у западној духовној, тачније спиритистичкој, традицији. Према модификованом римокатоличком предању, „грал је пехар са Тајне вечере, који се нашао у руци Јосифа из Ариматеје, који га је, када је Исус био скинут са крста, напунио Спаситељевом крвљу, а управо та света крв дарује гралу магијска својства“.⁴ Најзначајнији теолог средњевијековља на Западу, Тома Аквински, заступао је могућност присуства Христове крви на земљи, али у сакраменталном смислу.⁵ Овом његовом ставу блиско је гледиште фрањевачке теологије, према коме „није сва крв Kristova hipostaski (ипостасно) сједињена са Logosom“, док доминиканска теологија, чији представници Аквинског сматрају својим учитељем, „и сјелости се односи суздржано или искључије према могућности стварне присутности крви Kristove на земљи“.⁶ Дуготрајне спорове о овом проблему прекинуо је папа Пије II (1458–1464), који је питање да ли је Христова крв била ипостасно сједињена са Логосом или није, зауставио и оставио отвореним.⁷ Ову тему је „затворио“, наследник папе Пија II, папа Павле II

„predragocjene Krvi Kristove“, позивајући се на свог претходника, који је прерано умро и који је наложио да верници треба „ubuduće u sva vremena na svetkovinu Tijela Kristova, ili rođenja Blažene Djevice Marije, ili pak svetoga Tome Apostola, na slavu kaleža i tekućine koja se u njemu čuva pobožno pohode rečenu crkву i pruže ruke pomoćnice radi izgradnje crkve i uzdržavanja svjetla i svega drugoga što je navedeno, kako god to učine, on je, dakle, njima milostivo u Gospodinu otpustio treći dio naložene im pokore koju bi pretrpjeli u čistilištu, a ako je i inače onima koji posjete tu crkvу i pruže ruke pomoćnice, kako je rečeno, ili daju pobožni milodar, podijelio neki други vječni oprost ili одрјеšenje koje je u то vrijeme još uvijek trajalo...“.³ Преузето са <http://hr.wikipedia.org/wiki/Ludbreg>, дана 15.2.2014.

³ Видети: Događaj čuda Svete Krvi. Преузето са: <http://www.svetiste-ludbreg.hr/događaj-pretvorbe-krvi-kristove.html>, дана 6.6.2016. „Слично казивање налази се код св. Иринеја Лионског, у коме се он бори против гностика Марка, искусног у магијским обманама, као неког ко поседује највеће знање, који је привукао мноштво људи оба пола. Вршећи Евхаристију, тај гностик је над чашом изговаро некаква призивања, растегнуто изговарајући речи, све док вино не би попримило крваво црвену боју, тако да су присутни сматрали да је свевешња благодат источила у њу крв своју, и желели да се причесте еда би се на њих излила благодат коју призива овај маг“. Видети: Успенски, 2009, 70.

⁴ Мајкл Бејџент, Ричард Ли, Хенри Линколн, 1987, 232. Постоји већ вековно веровање у лековоту моћ светог Грала, јер је, наводно, анђео рекао Јосифу: „Овај пехар има велику моћ, јер се у њему налази крв Спаситеља света“. Преузето са <http://www.vopus.org/sr/gnoza/alhemija/sveti-gral.html>, дана 20.3.2014.

⁵ Thomas Aquinas, *Quaestiones quodlibetales*, V, 3, 1: „Utrum post ascensionem Christi sit possibile quod sanguis Christi sit in terra? Ad primum dicendum quod, sicut corpus Christi post resurrectionem fuit gloriosum, ita et sanguis eius. Glorificatio autem corporis Christi non est nisi in ipso corpore, et ideo sanguis Christi non est in terra post ascensionem. (Na prvo pitanje treba odgovoriti da, kao što je Kristovo tijelo nakon uskrsnuća bilo proslavljeno, tako je i njegova krv. A proslavljanje Kristova tijela ne postoji ni u čemu drugome osim u samome tijelu, i zato Kristova krv nije na zemlji nakon Uzašašća). Дакле, према учењу Томе Аквинског, Христова крв није физички присутна на земљи после Његовог Вазнесења, али је присутна у сакраменталном смислу у мисном богослужењу.

⁶ Ivica Raguž, 2016, 212.

⁷ „Apostolskom влашћу одређујемо и овим писмом наређујемо, да се nitko од споменуте браће (манје браће и браће propovjedника) о gornjoj dvojби не usуди ponovno raspravljati, propovijedati, javno или privatno govoriti, или drugima savjetovati, као да је naime krivovjerno или grješno држати или vjerovati, да је sama presвета крв istог Господина нашега Isуса Kristа, (као што се misли) за vrijeme тродневља мукe била на било који начин одијелена или одвојена од samог боштва, или да nije била, док Ми и Apostolsка столица о тој dvojби

(1464–1471) речима: „Kršćanskoj se pobožnosti ne protivi vjera da je nešto od krvi Kristove, koja je prolivena u njegovoj mucі (страдању), ostalo na zemlji“.⁸ На тај начин је направљен „компромис“ којим је узета у обзир намера и једне и друге теолошке школе, али уступак се више заломіо на страну доминиканаца, који су „morali prihvatiti da je nešto krvi moglo ostati na zemlji, te se ta krv s pravom može i treba štovati“.⁹

Оваква и слична питања о могућности присуства крви Христове на земљи нису постављана на православном Истоку, и није им даван ни приближно такав значај, какав су имала на римокатоличком Западу. Разлог за то није у богословској незаинтересованости, него у томе што такве теме, због начина веровања на Истоку, нису никад могле заузимати важно место, поготово нису могле бити у средишту богословља Цркве. Међу православним теолозима никада није постојао озбиљан спор око присуства Христове крви на земљи, јер циљ доласка Господа Христа међу људе био је управо да нас сједини са Богом Својим Оваплоћењем у телу и дарује победу над грехом Својим Страдањем, запечаћеним у крви, а не да та крв буде сакупљена, или да остане изливена на земљи.

Крв је носилац живота и сама животна сила, а Христова крв је искупитељна и спасоносна, јер Логос, поставши човек, примивши поред тела и крв, потпуно је освештао људску крв, ту главну стихију живота, учинивши је крвљу Господњом. Изливеном крвљу у Христовом Страдању, земља је очишћена, тако да је крв оваплоћеног Бога била спасоносна за целокупну твар. Потпуно је безразложан страх да би се она могла изгубити, расути у капљицама које су пале на земљу, приликом пробадања Христовог ребра. Тај страх је у супротности са смислом Христовог Страдања, а он се налази у речима пророка Исаије: *Његовом раном ми се исцјелисмо* (Ис. 53, 4). Христовим Страдањем избављамо се од вечног страдања, а Његовом пречистом крвљу чистимо се од губе греховне и постајемо учесници новог живота.

Да би крв била исцељујућа и спасоносна она не може бити идолска (животињска или људска), већ треба да буде слободна од сваког греха, а то је једино крв Логоса који је примио пречисто тело од Дјеве Марије. Једна кап крви Господа Христа више може очистити род људски него све жртве идолопоклоничке од постања света. То је због тога што је крв Христова чиста, а свака друга је „нечиста крв“, не у биолошком смислу, него у сотириолошком, будући да се њоме, под видом живота, преноси трулежност и смрт из нараштаја у нараштај. За разлику од људске крви која потребује светотајинско очишћење, Крв Господа Исуса Христа је пречиста и пречасна, јер је то крв Логоса, чија људска природа је плод заједнице Светог Духа и Дјеве Марије.

Христова крв није могла ни у једном тренутку бити лишена везе са Богом Логосом, ни у току живота, ни у смрти, нити после Васкрсења. Ако би била одвојена од Логоса не би могла бити исцелитељна и спасоносна. И у току Страдања Логос је, према учењу св. Јована Дамаскина, био у ипостасном јединству са Својим телом и са Својом душом, тако да Његова крв никад није престала да буде целебна и искупитељна.¹⁰ Нико

не odredimo što treba štovati“ (DH 1385). Видети: Ivica Raguž, 2016, 213.

⁸ У були упућеној опату св. Марије у бискупији Saintes у Француској, папа Павле II изнео је гледиште париског теолошког факултета као своје, а оно гласи: „Non repugnat pietati fidelium credere, quod aliquid de sanguine Christi effuse tempore passionis remanserit in terris (Не противречи побожности верних да верују да је нешто од Христове проливане крви у време страдања остало на земљи“). Видети: M. D. Chenu, 1939, 1096. Наведно према: Ivica Raguž, 2016, 213.

⁹ Ivica Raguž, 2016, 213.

¹⁰ Свети Јован Дамаскин, 1997, 294: „Он (Христос), дакле, умире прихватајући смрт ради нас, и себе приноси Оцу за жртву ради нас; јер Њему (тј. Оцу) смо згрешили, и Он је требало да прими откуп (Мт. 20, 28), за нас, да би нас тако ослободио осуде; јер далеко било да крв Владичина буде принесена тиранину“.

од светих отаца не говори о њој као некој „текућини“ лишеној ипостасног носиоца, јер и она под Крстом и она на свакој Литургији била је и јесте Крв Христова.

Као што лекари узимају једну кап неког јаког лека, разблажују га, и њиме вакцинишу многе људе, како би их одбранили од болести, тако и Крв Христову у Чаши разблажујемо водом, па је онда узимамо и пијемо, јер је речено у Писму, да кад прободоше тело Господа копљем *изиђе крв и вода* (Јн. 19, 34). Будући да је то крв невиног Јагњета Божијег – оваплоћеног Бога Логоса, њено дејство је чудесно, јер „мало капи Крви – сав свет препорађају [...] сједињујући нас и сабирајући у једно (=тело Христово =Цркву“).¹¹

Према римокатоличкој теологији, нарочито средњовековној, драгоценост крв Христова није нужно и ипостасно сједињена са Логосом, а у були папе Лава X из 1512. године о светишту у Лудбрегу нигде се не спомиње крв Христова, већ само „текућина“. Постоји мишљење да њу треба схватати као „реликвију“,¹² која не укида могућност прећутног прихватања присуства Христове крви, иако се у римокатоличкој теологији „s gravom ne govori o 'objavi' Isusa Krista u svetištima njegove krvi“.¹³ Међутим, такав однос према крви као „текућини“ и „реликвији“ која може, али и не мора да објављује Христа је парадоксалан, јер не указује на јасан онтолошки статус крви Христове.

Тражећи право значење Христове крви и њеног поштовања у теологији реликвија, представници римокатоличке теологије¹⁴ указују на извесне аналогije са православном теологијом иконе, али тако што дају предност реликвији над иконом, јер реликвија је „relevantnija stvarnost od ikone“ пошто је она „čudo prisutnosti određenog dijela Kristovog tijela“.¹⁵ Они такође прихватају разлику између култа поштовања – *cultus duliae* (ή κατά τιμὴν προσκύνησις) и култа поклоњења *cultus latraiae* (λατρεία или λατρευτική προσκύνησις), исказану у богословљу Седмог васељенског сабора, 787. године,¹⁶ с тим да

¹¹ Свети Григорије Богослов, 2001, 200. Упор. Γρηγορίου Θεολόγου, PG 36, 664 A.

¹² Ivica Raguž, 2016, 214.

¹³ Ivica Raguž, 2016, 214. Видети: I. Raguž, 2008, 961–966.

¹⁴ W. Kasper, 1994, (377–386).

¹⁵ Ivica Raguž, 2016, 214, ф. н. 26.

¹⁶ Λατρεία или λατρευτική προσκύνησις – богослужење или богослужбено поклоњење приличи само и једино Богу, јер према св. Василију Великом: „Поштовање упућено ка икони доспева до прволика“. (Н γάρ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει). Упор. Μέγα Βασίλειον, PG 32, 149 C. Разлика између богослужбеног поклоњења (ή τῆς λατρείας προσκύνησις, ή κατά λατρείαν προσκύνησις) и поклоњења из поштовања (ή κατά τιμὴν προσκύνησις), које се даје анђелима, светима, иконама, светим местима и т. д., добило је на значају у време иконоборства, заузимањем св. Јована Дамаскина, који каже да је наше богослужење (ή καθ' ἡμᾶς λατρεία) слика будућих добара, горњег Јерусалима: „εἰκὼν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ. Πάντα γάρ τὰ τε κατά νόμον καὶ τὰ κατά τὴν ἡμετέραν λατρείαν ἐκείνης χάριν ἐγένετο. (Икона будућих добара (је икона) горњег Јерусалима. Јер све – и оно што је било по Закону и оно што је по нашем богослужењу – учињено је ради њега (будућег града)“. Упор. Ἰωάννου Δαμασκηνῶ, PG 94, 1309C. Учење ових великих отаца Цркве исказано је у одлукама VII Васељенског сабора: „Ὅσῳ γάρ συνεχῶς δι' εἰκονικῆς ἀνατυπώσεως ὀρῶνται, τοσοῦτον καὶ οἱ αὐτάς θεώμενοι διανίστανται πρὸς τὴν τῶν πρωτοτύπων μνήμην τε καὶ ἐπιπόθησιν, οὐ μὴν τὴν κατά πίστιν ἡμῶν ἀληθινὴν λατρείαν, ἣ πρέπει μόνῃ τῇ θεῖα φύσει, ἀλλ' ὄν τρόπον τῷ τύπῳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ καὶ τοῖς ἁγίοις εὐαγγελίοις καὶ θυμιαμάτων καὶ φῶτων προσαγωγῆν πρὸ τὴν τούτων τιμὴν ποιεῖσθαι, καθὼς καὶ τοῖς ἀρχαίοις εὐσεβῶς εἶθισται, ἢ γάρ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει καὶ ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα, προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν. (Јер по мери непрекинутог гледања посредством иконичних приказа, подижу се ка сећању и чежњи за прототипом (оригиналом) они који посматрају, не као да је реч о истинитом обожавању, које у складу са нашом вером, припада само божанској природи, него на начин на који се указује поштовање часном и животворном Крсту, светим Јеванђељима, кадионицама и светлости,

„реликвијама припада само *cultus duliae*, тј. поштовања, али не и поклоњења“,¹⁷ које, према оцима Седмог васељенског сабора, припада само Богу. Међутим, код римокатолика постоји изузетак у поштовању реликвија, а он се односи на Христове реликвије, јер њима се „*prispisuje posebno značenje, tako da se njima iskazuje cultus laetiae*, тј. *kult poklonjenja*“.¹⁸

У овој тачки се римокатоличко богословље приближује иконокласном богословљу о поистовећењу Христа и Евхаристије, с тим да место иконоборачке иконе заузима реликвија. Истицање реликвије над иконом, зато што она оприсутњује „*jedan dio Kristovog tijela*“ јесте парадокс, јер иконична онтологија никад не полази од доживљаја једног дела, него од искуства и доживљаја целог Христа. Притом, прихватање теологије иконе има значаја само уколико указује на онтолошки однос између иконе и прототипа, или, у овом случају, реликвије и Господа Христа. Никакав други доживљај Христа, који се односи на доживљај Његовог бића, било реликвијални или светограловски, није могућ, до једино иконични. То је живи однос који се гради на релацији Бог Отац – Син (Икона Бога невидљивог – Кол. 1, 15) – човек (саздан по икони Божијој – 1. Мојс. 1, 26).

Ако се на правилан начин схвати,¹⁹ сходно римокатоличкој теологији, поштовање Христове крви требало би да служи слављењу Евхаристије, нарочито доживљају њене есхатолошке димензије. Сходно том гледишту, крв Христова учи верне есхатолошкој напетости и припрема их за стање Будућег века, када више неће „*morati blagovati supstanciju Isusa Krista, nego će ga gledati i ljubiti svim svojim bićem*“.²⁰ Пошто није ипостасно сједињена са Логосом, ова крв само упућује верне на супстанцију Исуса Христа, која се даје у Евхаристији, али их не сједињује са њом (тј. супстанцијом). Упућивање на Мису има за циљ да покаже да би „*štovanje krvi Kristove bez euharistije Boga udaljilo sa zemlje, onemogućilo bi stvarnu preobrazbu čovjeka ovdje i sada na zemlji, njegovo sjedinjenje već sada s Isusom Kristom*“.²¹

Довођење у везу Христове крви као реликвије са Евхаристијом, у римокатоличком сакраменталном доживљају, међутим, има одлике педагошке, а не онтолошке иконологије, јер крв Христова, сходно том гледишту, верне „*uči eshatološkoј napetosti*“, коју превасходно одликује гледање Господа Христа и етичко јединство са Њим. Овде се предност даје гледању Христа у односу на јединство са њим у Евхаристији, што свакако има везе са римокатоличким богословљем о поклоњењу хостији и обележавањем празника *Corpus Christi* (Тијелово).²² Међутим, св. Јован Златоусти наглашава превасходство вере над гледањем: „Многи данас говоре: желео бих да видим лице Христа, лик, одећу, обућу! Ево, ти Га видиш, дотичеш се Њега, причешћујеш се Њиме. Ти желиш да видиш Његову одећу, а Он ти даје самога Себе – и не само да Га видиш, већ и да Га

као што је благочестиво било уобичајено и у древна времена. Јер част указана икони прелази на прототип, и онај који се клања икони, клања се личности онога који је на њој изображен)“. Упор. *Mansi XIII*, 377–380. Суштина иконопоштовања може се исказати у речима Седмог васељенског сабора: „Онај који се клања икони, клања се личности изображеној на њој“. Упор. *Mansi XIII*, 377D. Видети: Ђ. Кармић, 1960, 240.

¹⁷ Ivica Raguž, 2016, 215.

¹⁸ Ivica Raguž, 2016, 215.

¹⁹ Правилно поштовање Христове крви „*oslobađa od opasnosti magijsko-fetišističkoga shvaćanja euharistije i ostalih sakramenata, upozorava nas da Boga još ne posjedujemo, da smo još na putu, da i dalje trebamo čeznuti za njim*“. Ivica Raguž, 2016, 215.

²⁰ Ivica Raguž, 2016, 216.

²¹ Ivica Raguž, 2016, 216.

²² О гледању Господа Христа у хостији и поклоњењу хостији видети: Здравко Пено, 2017, 66–70.

дотакнеш, и да Га окушаш, и да Га унесеш унутар себе“.²³

Према учењу св. Николе Кавасиле, крајњи циљ нашег живота, како у овом, тако и Будућем веку, јесте доживљај Господа Христа и искуство заједништва с Њим у светој Евхаристији.²⁴ Евхаристија је циљ, а не средство за постизање неког другог циља, па макар тај циљ био и есхатолошки. Из те перспективе гледајући, немогуће је видети у чему је допринос поштовања драгоцене крви Христове евхаристијском слављу, уколико она није ипостасно уједињена са Христом, ако је то „текућина“ или крв само по називу, а не реална и истинита пречасна Христова крв.

У основи учења о „poštovanju dragocene krvi Hristove“ је Августиново учење о Христовом тренутном разоваплоћењу, о одвајању Бога од тела (не и од душе), у време Његове смрти. Наиме, на Картагинском сабору, 426. године, на коме су били окупљени епископи западне Африке, међу њима и Августин Хипонски, потписан је Лепоријев *Томос исправљења (Libellus emendationis seu retractionis)* у којем стоји да је „приликом крне смрти, Бог по неопходности, привремено оставио земно тело, и не само Бог, него чак и сопствена душа, која је била сједињена са Богом“.²⁵ Монах Лепорије, аутор овог текста, био је нешто раније екскомунициран од свог епископа у Марсеју због ставова који ће неколико година касније бити окарактерисани као несторијански. Лепорије је тражио заштиту код Августина у Африци, који га је довео до покајања по многим питањима вере, али су по питању смрти Христове, исказаном у овом *Томосу*, били на позицијама несторијанске одвојености људске ипостаси од Ипостаси Логоса и (нео)платонистичке подвојености душе и тела. Ово учење, а не правилна христологија св. папе Лава, која је у темељима Халкидонског ороса, ће касније, у време спорова са православним Истоком, преовладати на латинском Западу.

У расправи о овој теми, у време отцепљења римокатоличког Запада од православног Истока, у којој су учествовали и св. Никита Ститат и кардинал Хумберт, православно представник је тврдио да је Логос у тренутку смрти био не само у јединству са својом душом, већ и са својим телом, што се у Литургији исказује праксом додавања топле воде („теплоте“) у евхаристијску чашу пред Причешће. Православни став да „теплота“ представља присуство Духа Светог и у Христовом телу у гробу кардинал Хумберт је одбацио и ово питање је постало камен спотицања у преговорима између римске и цариградске катедре, уједно и један од узрочника римокатоличког одвајања од Цркве Христове.²⁶

Са римокатоличким теолозима који у христологији полазе од теологије искупљења могуће се сложити у тврдњи да „krv Kristova podsjeća vjernike na cijenu našeg otkupljenja, tj. na ljubav koju nam je Bog u Isusu Kristu pokazao“.²⁷ Заиста оно што је изузетно добро, што је духовно узвишеније, купује се крвљу.²⁸ Господ Христос је вернима оставио

²³ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, PG 58, 743.

²⁴ Νικολάου Καβάσιλα, PG 150, 581 B.

²⁵ Видети: В. М. Лурје, 2010, 184. У ери високе схоластике, то учење ће довести до стварања веома сложених теорија о Евхаристији, а још уочљивије ће се манифестовати у визуелним уметностима. Видети: <https://zheniavasilievv.livejournal.com/1212173.html>. 12.6.2016. Слика Ханса Холбеина Млађег (1497–1534) „Мртви Христос“ (1521) изазвала је снажан утисак на Ф. М. Достојевског. Видевши је 1867. године у музеју у Базелу, Достојевски је, дубоко потресен, ставио исту у средиште теолошке концепције свог романа *Идиот* (1867–1868), говорећи о њој, кроз уста Кнеза Мишкина, као једном од доказа атеизма: „Па због ове слике неко може да изгуби веру. – Па и губи је – изненада је потврдио Рогожин“. Упор. Ф. М. Достојевски, 2015, 261.

²⁶ Здравко Пено, 2013, 248. О овој теми опширније видети: З. Пено, 2013, 234–249.

²⁷ Ivica Raguž, 2016, 215.

²⁸ „Слику овога у јеврејском народу представљао је сваки губавац у табору, кога су удаљавали из

велику тајну свете Евхаристије како бисмо се очистили, посветили и сјединили са Богом. Ако је крв „јунаца и јараца“ чистила грешнике у Старом завету, колико ће нас тек крв Христова очистити од наших грехова!²⁹ Христова крв се, међутим, никад не одваја од Њега, Његовог живота, Његовог Страдања, коме претходи Оваплоћење, а следи Васкрсење и Вознесење. Зато се и у Причешћу верни, као и служитељи, причешћују и Телом и Крвљу Христовом, учествујући у Христовом Оваплоћењу (причешћем Телом) и Страдању (причешћем Крвљу), имајући удела у целокупној Божијој Икономији, и уводећи нас у нови еон који ће у васкрсној светлости и радости коначно бити објављена са Другим доласком Христовим.

Извори

- Μέγα Βασιλείου, *Περί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*, PG 32, 57–218.
Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος 45 – Εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα*, PG 36, 623–664.
Свети Григорије Богослов, „Беседа 45 – на Пасху“, *Празничне беседе*, Требиње – Врњачка Бања 2001.
Святой Ефреμъ Сиринъ, „О Раѣ“, *Творенія*, томъ 5, Москва 1995 (258–296).
Ἰωάννου Δαμασκηνῶ, *Πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἀγίας εἰκόνας*, 2, PG 94, 1284–1317.
Свети Јован Дамаскин, *Тачно изложење православне вере*, Никшић 1997.
Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ὀμιλία 82 - Ὅτι δεῖ μετὰ πάσης εὐλαβείας, εὐσεβείας καὶ καθαρότητος τοῖς φρικτοῖς μυστηρίοις προσέρχεσθαι*, PG 58, 737–745.
Νικολάου Καβασιλά, *Περί τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς*, PG 150, 493–726.
Thomas Aquinas, *Quaestiones quodlibetales I-XI*, _LT.pdf. Textum electronicum praeparavit et indexavit Ricardo M. Rom n, S. R. E. Presbyterus Bonis Auris, MCMXCVIII.
Mansi [= J. D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, Graz 1960-1961]

Литература на ћириличном писму и алфавиту

- Мајкл Бејџент, Ричард Ли, Хенри Линколн (1987), *Света крв, свети Грал*, Београд.
Фјодор М. Достојевски (2015), *Идиот*, Београд.
Вадим М. Лурје (2010), *Историја византијске философије*, Сремски Карловци – Нови Сад.
Здравко Пено (2013), *Кратко изложење православне вере – Христологија*, књ. 2, Београд.
Здравко Пено (2017), *Догматика са упоредним богословљем*, трећи део, Београд.
Николај Д. Успенски (2009), *Анафора*, Краљево.
Ἰωάννης Καρμίρης (1960), *Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμος 1, Αθήναι.

табора, изгонили га напоље. Када би се очистио од губе, указивано му је милосрђе, свештеник би га кропио исопом, крвљу и водом, а губави би се враћао у своје обиталиште, ступајући опет у свој иметак“. Видети: Святой Ефреμъ Сиринъ, 1995, 268.

²⁹ Ако крв јараца и јунаца и пепео од јунице, којом кад се кропе нечисти освећује их да буду тјелесно чисти, колико ће више крв Христа, који Духом вјечним принесе себе непорочна Богу, очистити савјест нашу од мртвих дјела (Јевр. 9, 13–14).

Литература на латиничном писму

M. D. Chenu (1939), „Sang du Christ“, *Dictionnaire de Théologie Catholique*, XIV/1, (1094 – 1097).

W. Kasper (1994), „Der bleibende Gehalt der Heilig-Blut-Verehrung aus theologischer Sicht“, N. Kruse — H. U. Rudolf (ed.), *900 Jahre Heilig-Blut Verehrung in Weingarten 1094–1994*, (377–386).

Ivica Raguž (2008), „'Malena vrata' u široka prostranstva Trojedinoga Boga. O privatnim objavama i ukazanjima Blažene Djevice Marije“, *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije* 11–12, (961–966).

Ivica Raguž (2016), „O teologiji štovanja relikvije Predragocjene Krvi Kristove“, *Obnovljeni život*, 71, 2, (207–216).

Електронски извори

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Ludbreg>. преузето: 15.2.2014.

<http://www.vopus.org/sr/gnoza/alhemija/sveti-gral.html>. преузето: 20.3.2014.

<http://www.svetiste-ludbreg.hr/dogadjaj-pretvorbe-krvi-kristove.html>. преузето: 6.6.2016.

<https://zheniavasilev.livejournal.com/1212173.html>. преузето: 12.6.2016.

Zdravko Peno

**COMMUNION AND
THE "MIRACLE OF THE MOST PRECIOUS BLOOD OF CHRIST"**

The text offers a theological interpretation of the veneration of the relic of the "Most Precious Blood of Christ" in the Croatian shrine of Ludbreg, and the devotional relationship to this phenomenon through the "intercession of the Most Holy Blood." It presents various perspectives of Roman Catholic theologians on the possibility of the presence of Christ's blood on earth, as well as the topic of the hypostatic union of Christ's Blood with the Lord Christ, with reference to the theory of the "de-incarnation of the Logos," which has had significant consequences for Roman Catholic Eucharistic theology.

In seeking the true meaning of Christ's blood and its veneration within the theology of relics, Roman Catholic theologians point to certain analogies with the Orthodox theology of the icon, yet give precedence to the relic over the icon (which otherwise receives the veneration of *cultus duliae* or *ἡ κατὰ τιμὴν προσκύνησις*). Since the relic of the "Most Precious Blood of Christ" represents an exception among relics, as it belongs to the relics of Christ Himself, it is accorded *cultus latrae*, or the worship of adoration, that is, *λατρεία* or *λατρευτική προσκύνησις*.

This interpretation, which does not provide a clear ontological status of the Blood of Christ, diverges from the principles of iconic ontology of the Church Fathers, such as St. Basil the Great and St. John of Damascus. Since "the veneration of the Blood of Christ without the Eucharist would distance God from the earth," Roman Catholic theology reveals the necessity of its connection to the Mass. However, since this "liquid" or "relic" is not hypostatically united with the Logos, the only remaining possibility is that it serves to "teach the faithful eschatological tension," characterized by the vision of the Lord Christ, in accordance with the theology of Eucharistic adoration and the feast of *Corpus Christi*.

The Orthodox experience of the Eucharist is reflected in the fact that it is not only the mystery of vision, but also the mystery of the offering of gifts (through the use of the "warmth" [*teplota*]) and ultimately the mystery of the union of the faithful with the Lord Christ in His life-giving Body and salvific Blood.